

Etic și politic în dramaturgia contemporană

În luna octombrie, la Bacău, în timpul celei de a III-a Gale a recitalurilor dramatice, s-a reeditat și colocviul criticilor dramatici din România, manifestare care, de asemenea, a însemnat, în istoria ei, a treia etapă de existență.

Tema colocviului, vizînd cinstirea evenimentului important al Congresului al XI-lea al Partidului, Etic și politic în dramaturgia contemporană, a constituit cadrul larg al unor interesante confruntări de opinii din domeniul teoriei și practicii criticii teatrale.

Timp de cinci ore, participanții la discuții (scriitori și ziariști, secretari literari și regizori, activiști pe tărîm cultural) au încercat să delimiteze condiția criticului și a criticii dramatice la zi, sarcinile ce îi revin criticii dramatice în lumina Programului Partidului Comunist Român, modalitățile de existență profesională a criticului dramatic, tehnica cronicii dramatice, relația estetică dintre politic și opera de artă, implicațiile etice ale fenomenului dramatic din România socialistă.

Considerăm oportun să introducem cititorul nostru în ceea ce a constituit „filmul” dezbaterilor.

Semnificațiile politicului

Coordonatorul colocviului, criticul dramatic și scriitorul VALENTIN SILVESTRU, a dovedit și cu această ocazie un exemplu de profesionalitate în munca de cercetare a valorilor teatrale, relevînd prin comunicarea rostită, un punct de vedere superior în înțelegerea menirii criticului de teatru, importanța studiului în sistem al realităților literare și spectacologice din lumea teatrului. Valentin Silvestru a insistat asupra perspectivei criticii în relație cu eticul și politicul în dramaturgia contemporană, a interdependenței dintre aceste două categorii prin transferarea sensului etic în sens politic și invers.

De asemenea, criticul a relevat faptul că traversînd epocile (romantice, naturaliste, realiste, moderne) teatrul a încorporat de fiecare dată un ethos specific și un pathos specific, că în actualitatea noastră teatrală se

conturează un ethos epurat de grandilocvență, ceea ce în ultimă instanță reprezintă o adevărată funciară a omului la ceea ce face. Referindu-se la lărgirea sferei semantice a teatrului politic, Valentin Silvestru a delimitat trei formule de teatru (una colocvială, în care s-ar înscrie Puterea și Adevărul a lui Titus Popovici, alta pamfletară — Un fluture pe lampă de Paul Everac, și o a treia formulă, baladesc-poetică). În continuare, criticul a observat că acel „carat moral și etic al criticii teatrale” se poate afla examinînd ceea ce scriu criticii, că este necesar un partizanat al criticului în limitele obiectivității, în cadrul fixat de realitățile politice istorice. „Nu se poate face critică teatrală cu acceptarea globală a tuturor orientărilor”. Fiecare critic trebuie să scrie în perspectiva istoriei. „Dorim ca punctul nostru de vedere să fie luat în seamă de cei care vin.”

Valentin Silvestru s-a referit apoi la o anumită atonie a criticilor de teatru. o anumită tendință de egalizare sub o acoladă culturală. Cîtîndu-l pe Engels („Fiecare nu

valorează decît prin referința la întreg") criticul a sugerat necesitatea unui efort sporit pentru realizarea judecării de valoare în cronică de teatru, astfel încît critica să fie realmente promotoarea unui gust evoluat, apt să direcționeze evoluția publicului. Totodată, critica trebuie să-și asume ca pe un criteriu moral promovarea tinerilor critici.

Poetul și dramaturgul MIHAI SABIN a sugerat criticilor o deschidere mai amplă către asimilarea viziunilor regizorale a spectacolelor din străinătate, în sensul că, refuzarea în corpore a experimentelor teatrale străine nu se potrivește concepției noastre dialectice asupra realității, asupra devenirii. ROMEO PROFIT a solicitat teatrologilor o mai bună înțelegere a esteticului în relație cu politicul. ANDREI STRIHAN a încercat o privire exegetică asupra „calității deosebite a politicului în accepția noastră”, fără a reuși însă o deplină clarificare a lucrurilor. MARGARETA BĂRBUȚĂ a relevat faptul că „sîntem într-un moment în care teatrul trebuie să-și caute drumuri noi de comunicare cu publicul”; oprindu-se asupra criteriilor de judecată a spectacolului, Margareta Bărbuță a consenmat cu finețe elemente ale criticii dramatice contemporane. În calitate de secretar general de redacție al revistei „Contemporanul”, criticul a făcut cunoscut principiile săptămînalului în legătură cu publicarea textelor de critică teatrală, substanța politică a respectivului act publicistic.

ION PASCADI a ținut să sublinieze că politicul și eticul nu există ca atare în artă, că putem vorbi de o „topire a eticului și politicului în artă”, că arta reușește să înglobeze în ea valori etice și politice și această „convertire” la artă a politicului reușește printr-o serie de osmoze al căror prim criteriu este umanismul.

VICTOR PARHON a subliniat că relația etic-politic în dramaturgie trebuie să fie discutată nu numai la nivelul manifestării ei la fiecare cronicar, în cronică pe care o serie, nu numai la nivelul manifestării ei în opera dramatică și în spectacolul teatral ci și la nivelul receptării de către public. „În fața de sarcinile programului ideologic al partidului, privind educația socialistă, comunistă, a oamenilor muncii, este cazul să ne întrebăm dacă se manifestă satisfăcător caratul etic și politic al teatrului nostru și ce sarcini specifice îi revin în continuare... Fără discuție, este util un colocviu profesional de teatru dar nu un colocviu în sine ci cu o finalitate teoretică dar și practică, în viața noastră teatrală, atît în selecția valorilor pe care trebuie s-o facem cît și în educația estetică a maselor pe care sîntem chemați s-o înînrurim de pe ferme poziții ideologice marxiste”.

Teatrul în... cartea de teatru

O problemă mult discutată a fost aceea a teatrului editat în volume, modul și modalitățile în care textele de teatru au reușit să pătrundă în viața teatrelor ca atare devenind ceea ce autorul a intenționat de la început: spectacole. „Cărțile de teatru — a observat dramaturgul GEORGE GENOIU — nu sînt citite”. Teatrul lui D. R. Popescu, editat în volum, a început să fie comentat de critica literară abia după cîțiva ani. Se observă o tot mai accentuată distanțare a criticilor literari față de fenomenul literar teatral, prin înțelegerea literaturii ca domeniu în exclusivitate al poeziei, prozei și criticii prozei și poeziei. Se simte deci necesitatea creării unei secții a criticii teatrale la A.T.M., așa cum de altfel a subliniat și Valentin Silvestru, secție aptă, prin statutul ce i se va crea, să devină un loc de dezbateri în vederea unei mai intense stimulări a vieții teatrale din societatea noastră socialistă.

Secretarul literar ZENO FODOR, de la Tirgu Mureș, a propus, în legătură cu cartea de teatru, organizarea unor dezbateri ample pe marginea diverselor apariții care să prilejuiască creatorilor să intre în replică în fața punctelor de vedere ale criticilor.

Despre mesajul pe care unele cărți (ce conțin cronici teatrale sau opinii despre teatru) îl promovează în masă, a comentat tînrul critic BOGDAN ULMU, subliniind în oportunitatea unor afirmații ale criticilor ce promovează subiectivismul cu bună știință.

Cronica dramatică

O bună parte din timpul colocviului a fost consumată în jurul cronicii dramatice. La deschiderea colocviului, Valentin Silvestru spunea: „Cum se scrie cronică azi? După vechile tipare? Critica și-a diversificat aparatul de investigație?”. Duelul ca atare a fost acceptat de DINU KIVU. După ce a opinat că sînt foarte puține rubrici teatrale

www.cimec.ro reviste și ziare, a sugerat să se ofere

criticilor dramatici dreptul de selecționeri pentru diversele festivaluri dramatice, inclusiv Gala recitalurilor dramatice de la Bacău ; eventual, să fie recunoscută o astfel de autoritate nominală a criticului dramatic, pe zone teritoriale. Dinu Kivu s-a oprit la ceea ce am putea numi stereotipia cronicii dramatice, dezavuind obiceiul unor semnatori de a comenta spectacolele de teatru după o schemă unică (întîi textul, apoi cîte ceva despre actori și regie).

Regizorul MIHAI DIMIU, făcînd, de asemenea, un apel către profesionalizarea criticii, s-a oprit în special asupra cronicii de teatru. „Cronica de teatru din reviste este conjuncturală”. Ea este scrisă, socoate d-sa, de cele mai multe ori de „împostori ai criticii sau de diletanți perpetui. Sigur că sînt patru sau cinci critici serioși care impun respect și admirație, dar restul? Exprîmîndu-și speranța în generația de critici tineri ce sînt așteptați în lumea teatrală, Mihai Dimiu a ținut să sublinieze importanța realizării unor cronici de spectacol obiective, faptul că etica intimă a cronicarului de teatru se reflectă întotdeauna în produsul muncii sale.

S-a mai comentat cazul cronicarilor de la ziarele județene, în ce măsură aceștia sînt și trebuie să fie niște specialiști în teatrologie, să aibă o „întuiție critică, cultură, gust și un program estetic” precum și evidența că un critic de teatru real „nu-și rezumă activitatea la cronică” (Carmen Kehaian).

sens” ale spectacolului, posibilitatea orientării publicului, prin critică teatrală, către zonele esențiale ale artei.

Elucidarea limbajului teatral

O serie de cronicari dramatici s-au oprit asupra fenomenului de confuzie a termenilor. De pildă, ținînd seama de accepțiunile adesea deosebite pe care le dau conceptului de teatru politic, criticii par a înțelege diferit conceptul. Existența unui teatru nou, născut din realitatea socialistă, din năzuința spre comunism a poporului român, necesită un efort de teoretizare a acestui teatru în plan stilistic, astfel încît teoria literaturii să stabilească modalitățile noi ale speciilor dramatice, să catalogheze tipurile caracteristice de conținuturi și forme. Altmînter, nefolosîndu-se un limbaj comun acceptat, criticii riscă de fiecare dată să încerce a exprima ceva și să se înțeleagă cu totul altceva.

Limitele colocviului de la Bacău

Secretarul literar este un critic

Colocviul a atîns, în tendința de a se elucida cît mai multe probleme specifice, și ideea statutului profesional al criticului de teatru. „Secretarul literar este un critic, acolo, în teatrul său” — a subliniat unul dintre participanți, încercînd să teoretizeze răspunderea secretariatului literar pentru formarea unui nivel critic de promovare în repertoriu a textelor de teatru, dificultatea cu care acest deziderat poate fi realizat.

Este necesar mai mult și mai activ interes pentru teorie ; revistele să promoveze mai multe materiale de analiză și sinteză a fenomenului teatral. Să se discute în teatre și în presă despre ceea ce este realismul scenic, astfel încît gradul de receptare de către public a frumosului din teatrul actual să depășească faza actuală, oarecum întîrziată. S-a discutat despre modul în care sînt folosite și trimise către public toate „nivelele de

Ideea colocviului, aflat la a treia ediție, a fost de cîteva ori, elucidată pe parcursul lucrărilor de către artista emerită DINA COCEA, care a prezidat înîlnirea criticilor de teatru în calitate de vicepreședinte al ATM. Sigur că discuțiile realizate în acest an își vor găsi o fructificare pe măsură în activitatea de zi cu zi a criticilor.

Dînd o importanță cuvenită acestui colocviu — revista noastră a trimis la Bacău doi din redactorii săi (Paul Tutungiu și Constantin Radu-Maria) — nu încape îndoială că ne-am propus și am fi vrut să aducem în redacție, în vederea publicării, cele mai interesante comunicări. Faptul că înafară de Valentin Silvestru, care a prezentat o substanțială comunicare, la deschiderea colocviului, asupra teatrului politic românesc contemporan, nici unul dintre participanți nu a susținut ca atare tema colocviului — Etică și politic în dramaturgia contemporană — vorbește pentru viitor despre necesitatea unei organizări mai în bună cunoștință de cauză a colocviului.

Colocviul criticilor de teatru trebuie să însemne climatul și timpul unor dezbateri de înaltă ținută teoretică, pe probleme cunoscute cu cel puțin câteva luni mai devreme.

Colocviul din luna octombrie 1974 și-a realizat totuși o parte din tematica propusă și a sugerat unele măsuri organizatorice ATM-ului și Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Este meritorie și se cuvine subliniată strădania forurilor culturale de la Bacău de a oferi un cadru propice schimburilor de idei din domeniul culturii teatrale, perseverența cu care își urmărește dezvoltarea inițiativei, între care se numără și colocviul în discuție.

Paul Tutungiu

Gala recitalurilor dramatice

Aflată la cea de a treia ediție „Gala recitalurilor dramatice” de la Bacău a reunit pe scena teatrului „Bacovia”, artiști dramatici din mai multe teatre ale țării, dornici să emuleze individual sau colectiv întru atingerea unei mai complexe expresivități artistice-interpretative, prin care să se fixeze ca personalități de marcă în cadrul larg al artei spectacolului românesc.

A evolua pe scenă în fața colegilor de viață artistică, în fața responsabililor de această viață artistică, animatori sau critici de teatru, înseamnă să dai un examen de exigență profesională, propunând formule spectaculare de calitate și grele de substanță, capabile să stîrnească atît interesul teoreticienilor cît și al confrăților întru nobila artă a actoriei. Este o încercare de a ieși din locul comun al muncii cotidiene, greu de evitat în spectacolele de uzură, o încercare frenetică de a-ți da măsura deplină a ceea ce numim îndeobște talent și care pentru cei mai mulți înseamnă activitate laborioasă, îndelungată, de a pătrunde rolul pînă la a-l epuiza în expresii nuanțate cu care vor epata simțurile treze ale publicului. Ce este iluzoriu se concretizează în disciplina trupească a actorului, dictîndu-i însă o nouă disciplinare, proces de puternică tensionare între polaritatea ontologică de *sine* și *altul*.

Criticului îi revine tocmai responsabilitatea de a pătrunde această trecere a *sinelui* în *altul* în procesul interpretării, de a stabili diferențele între intenție și expresia realizată, de a supune corectării inadecvarea expresiei la substanța ideatică pe care o poartă rostirea de către actor, de a conchide asupra eficacității în conștiința publicului a sugestii-

ilor și ideilor inculcate de jocul dramatic, de a observa gama largă sau mai restrînsă în ce privește actul interpretării actoricești, în sfîrșit, de a observa dacă nu cumva rolul ca *altul* îl dezavantajează pe actor, cunoscut fiind cît de împovăraător este să pari ceea ce nu numai că nu poți să fii, dar nici nu vrei să fii; iată cîteva misiuni critice pe care ni le-a sugerat caleidoscopul spectacol dramatic desfășurat timp de trei zile pe scena teatrului băcăoan.

Interpreților și interpretelor li s-au înmînat premii și diplome, distincții acordate de un juriu compus din critici dramatici și animatori de vîrste și formații spirituale diferite, însă cu toții animați de dragostea pe care o nutresc pentru arta teatrală și pentru oficianții nemijlociți ai acesteia, actorii și realizatorii de spectacole. Desigur, nu este cazul să discutăm aici premiile acordate de juriu — se realizează, la urma urmei, o oarecare obiectivitate printr-un consens de judecăți și impresii personale. Libertatea pe care ne-o luăm însă în stabilirea unor sumare considerații critice asupra materialului de artă, prezentat, considerații nu întotdeauna conforme părerii juriului, libertatea, zic, se datorește statutului îndeobște recunoscut al criticului care răspunde în fața conștiinței sale